

הגילוי הנורא של הרה"ק מרוז'ין זי"ע:

הקב"ה קבע את ראש השנה בראש חודש ביום שהוא מבקש כפרה על מיעוט הירח!

שנאמר בו (במדבר כח-טו) לה' [ושעיר עזים אחד לחטאת לה'], אמר הקב"ה שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח."

"יעשה תשובה ויתכפר לו"

והנה הטעם שצוה הקב"ה להביא כפרה על מיעוט הירח דוקא בראש חודש, כי ענין מיעוט הלבנה הוא שמתחילה היה לה אור מעצמה כמו השמש, ואחרי שנתמעט אורה שוב אין לה אור מעצמה כי אם ממה שמקבלת מאור השמש, וזה גורם שאינה מקבלת את אור השמש בסוף החודש כי אם בתחילת החודש, נמצא כי בראש חודש כשמתחדש אורה מתגלה ענין מיעוט הירח, ואז הזמן גורם להביא כביכול קרבן כפרה על מיעוט הירח.

וידוע כי לולי רחמיו וחסדיו של הקב"ה, לא היה שום תיקון וכפרה לנפש החוטאת כנגד הבורא יתברך אפילו בתשובה, כמבואר בירושלמי (מכות פ"ב ה"ו): "שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו, אמרו להם חטאים תרדף רעה, שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו, אמרה להן הנפש החוטאת היא תמות, שאלו לקודשא בריך הוא חוטא מהו עונשו, אמר להן יעשה תשובה ויתכפר לו, היינו דכתיב (תהלים כה-ח) על כן יורה חטאים בדרך, יורה לחטאים דרך לעשות תשובה."

לפי זה מגלה לנו הרה"ק מרוז'ין זי"ע, כי מטעם זה קבע הקב"ה בכוונה תחילה את יום הדין בראש השנה שהוא בראש חודש, ביום שאמר הקב"ה לישראל: "הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח", כי הקב"ה הוא אב הרחמן הרוצה בתיקון ישראל בניו לקבלם בתשובה ולכפר להם עוונותיהם, אך המקטרגים באים בטענה (משלי ט-ט): "מלך במשפט יעמיד ארץ".

לכן קבע הקב"ה את יום הדין בראש חודש, ביום שגם הוא יתברך צריך כביכול כפרה על מיעוט הירח, כדי שיוכל להשיב למקטרגים, איך אתם רוצים למנוע כפרה לישראל בתשובה,

עליכם מדת הדין". הנה כי כן מבואר היטב הכח של השופר שמעורר את האדם לשוב בתשובה, ועל ידי תשובה נהפכת מדת הדין למדת הרחמים.

"הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח"

רחש לבי דבר טוב לכבוד ראש השנה הבא עלינו לטובה, להסתופף ולהתחמם באור תורתו של הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע, אשר גילה לנו שערי אורה רעיון נשגב ונורא על מה שבחר הקב"ה לקבוע את יום הדין בראש השנה, ומה' נבקש שיוליכנו בדרך אמת להבין לבאר ולהשתעשע בדבריו הקדושים.

בספר "עירין קדישין" (תניינא דף יד:) מביא בשם הרה"ק מרוז'ין זי"ע: "מה שאמר בראש השנה", שפתח את דברי קדשו בשאלה, מדוע שינה הקב"ה לקבוע את ראש השנה בראש חודש, מה שלא מצינו בשאר המועדים שקביעותם הוא תמיד בתוך החודש - פסח וסוכות ממש באמצע בט"ו לחודש ואילו חג השבועות בו' בסיון. וביאר על פי מה ששינו בגמרא בענין מיעוט הירח (חולין ס:):

"רבי שמעון בן פזי רמי, כתיב (בראשית א-טו) ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים, [משמע ששניהם נבראו שוים], וכתיב (שם) את המאור הגדול ואת המאור הקטן, [משמע שאין שניהם שוים], אמרה ירח לפני הקב"ה, רבוננו של עולם אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, אמר לה לך ומעטי את עצמך. אמרה לפני רבוננו של עולם, הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון אמעטי את עצמי.

אמר לה לך ומשול ביום ובלילה... לימנו בך ישראל ימים ושנים... ליקרו צדיקי בשמך, יעקב הקטן, שמואל הקטן, דוד הקטן. חזייה דלא קא מיתבא דעתה, אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח, והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש מה נשתנה שעיר של ראש חודש

בפחד וברעדה, ברתת ובזיע, אנו מתקרבים לקראת שני ימי ראש השנה הבאים עלינו לטובה - ימים שכל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, לתת דין וחשבון על כל מעלליהם. הנה כי כן דבר בעתו מה טוב להתבונן במה שידוע ומפורסם מדברי חכמינו ז"ל, כי תכלית מצות תקיעת השופר היא להמתיק מדת הדין למדת הרחמים כמבואר במדרש (ויק"ר כט-ג):

"יהודה רבי נחמן פתח, (תהלים מז-ו) עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר, בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין בדין הוא עולה, מאי טעם, עלה אלקים בתרועה [אלקים הוא דין], ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים, דכתיב ה' בקול שופר [הוי"ה הוא רחמים], ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם, והופך עליהם מדת הדין לרחמים, אימתי בחודש השביעי."

עוד אמרו (שם כט-ד): "כתיב (תהלים פט-זו) אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע... אלא שהן מכירין לפתות את בוראם בתרועה, והוא עומד מכסא הדין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים, והופך להם מדת הדין למדת רחמים, אימתי בחודש השביעי."

וכבר נאמרו בספרים הקדושים טעמים אין ספור על הכח של השופר להפוך מדת הדין למדת הרחמים, ובדרך עבודה קרוב לפשט הכוונה בזה לפי מה שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ג ה"ד): "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם."

מבואר מזה כי תכלית מצות תקיעת שופר היא כדי לעורר אותנו בתשובה, והנה מבואר במדרש (פסיקתא רבתי פרשה מד) על הפסוק (הושע יד-ב): "שובה ישראל עד ה' אלהיך - עד שנתון במדת רחמים עשו תשובה, כי הקב"ה רחום וחנון ורוצה בתשובה עד שלא ימתח

הרה"ק מרוז'ין: הקב"ה בחר להמשיך כפרה לישראל בראש השנה, ביום שגם הוא צריך כביכול כפרה על מיעוט הירח

דוד המלך: "כי עמך הסליחה" - גם אתה כביכול צריך כפרה על מיעוט הירח, לכן ראוי שתמחל גם לישראל

הלבנה השיגה כי רצון ה' למעט אותה, כדי לבקש מישראל קרבן כפרה ועל ידי זה יזכו גם הם לכפרה

חכמינו קבעו בית דין לקדש את החודש במקום ששמו "עין טובה", לרמז שקטרוג הלבנה נבע מעין טובה

וחד דכתיב (ירמיה יח ו) הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל, וחד דכתיב (יחזקאל לו כו) והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר". ופירש רש"י: "ואשר הרעותי, אני גרמתי להם שבראתי יצר הרע".

מוסיף על כך הצ"ח ממש כדברי הרה"ק מרוז'ין זי"ע, שהקב"ה קבע בכוונה תחילה את יום הדין בראש השנה שהוא בראש חודש, ביום שהקב"ה מבקש מישראל: "הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח", כי הרי זה כאילו גרם בכך להגביר את כח היצר הרע, לכן ראוי שיקבל את ישראל בתשובה ויכפר להם על עוונותיהם.

יומתק לצרף בזה מה שכתב ב"קדושת לוי" (ראש השנה ד"ה בגמרא רב חסד) לפרש מה שכתוב (מייכה ז-יח): "מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע". וצריך ביאור מהי הכוונה מהו "נושא עון", ומפרש הענין בלשון קדש:

"שאומו הם אינם חייבים על עונותיהן כלל וכלל, כי בידי הכח והגבורה ובידי למנוע אותם מלעשות שום דבר נגד רצוני, ואני כביכול בעצמי גורם לעוונותיהם כהא דכתיב ואשר הרעותי, ונמצא לפי זה מגדיל העוונות והם עולים למעלה, וזה הרמז שנושא העון למעלה לעצמו שנאמר נושא עון".

מי שמחוייב בדבר

מוציא את הרבים ידי חובתם

כעבדא קמי מאריה נקיטנא בשולי גלימתו של הרה"ק מרוז'ין זי"ע להרחיב בדבריו הקדושים, על פי מה שכתב בספר "שארית ישראל" להרה"ק מוויילעדניק זי"ע (ליקוטים לשער ההתקשרות דף יא טור ד ד"ה מאמר הגמרא) בשם הבעש"ט הקדוש זי"ע לפרש בדרך רמז מה ששינוי במשנה (ר"ה כט): "זה הכלל כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתו". והנה הדברים בלשון קדש:

להביא עליו שעיר ראש חודש לחטאת: "הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח". וזהו שכתב רבינו הקדוש: "חטאות הצבור והיחיד, אלו הן חטאות הצבור, שעירי ראשי חדשים", כי באמרו: "שעירי ראשי חדשים", כלל בכך תשובה כביכול גם על "חטאות היחיד".

מיעוט הירח גרם להתגברות היצר הרע

ונראה כי רעיון נשגב זה של הרה"ק מרוז'ין זי"ע משתלב להפליא עם דברי שני המאורות הגדולים - הגאון הגדול רבי יעקב מליסא בעל "חוות דעת" ב"נחלת יעקב" (פרשת פנחס) והגאון הגדול רבי יחזקאל לאנדא בעל "נודע ביהודה" ב"דרושי הצל"ח" (דרוש יב), שכתבו לבאר מה שאמר הקב"ה: "הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח", על פי המבואר בדברי המקובלים כי על ידי מיעוט הירח נתגברו כוחות הרע של היצר הרע.

ומקור הדבר בשל"ה הקדוש (ספר שמות שובבים ת"ח): "עוד נודע ונתפרסם בספריהם (פרדס רמונים להרמ"ק שער יח פרק א) כי מכח ענין קטרוג הזה [שגרם למיעוט הירח] נמשך למטה קטרוג הקליפה, הוא היצר הרע הוא השטן היורד ומחטיא ועולה ומקטרג, ולעתיד יהיה אור הלבנה כאור החמה, ויתבטלו הקליפות והיו כולם יודעים את ה' ולא יהיה יצר הרע".

הנה כי כן זהו ביאור הענין שצוה הקב"ה לישראל להביא שעיר ראש חודש באמרו: "שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח", כי במקום גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענוותנותו, שמצטער על שמיעט את הירח וגרם בכך להתגברות היצר הרע וכוחותיו, והרי זה על דרך ששינוי בגמרא (ברכות לב):

"אמר רבי חמא ברבי חנינא, אלמלא שלש מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל חד דכתיב (מייכה ד ו) ואשר הרעותי,

הלא גם אני צריך כפרה על מיעוט הירח, ואם אין כפרה הרי זה גורם שגם לי לא תהיה כפרה, נמצא שיש בזה לימוד זכות עצום להביא כפרה על כל ישראל.

"כי עמך הסליחה למען תורא"

הוסיף על כך הרה"ק מרוז'ין לפרש בזה דברי נעים זמירות ישראל (תהלים קל-ב): "אם עוונות תשמר יה ה' מי יעמוד, כי עמך הסליחה למען תורא", פירוש, "אם עוונות תשמר יה" - אם תעמוד עמנו בתוקף הדין ולא תרצה לסלוח, כי אז "ה' מי יעמוד", שהרי כבר אמר החכם מכל אדם (קהלת ז-כ): "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", ועל זה הוסיף דוד המלך להמליץ על ישראל: "כי עמך הסליחה" - הלא גם אתה ה' צריך כביכול כפרה על שמיעטתי את הירח, לכן ראוי שתסלח גם לנו בתשובה עכדה"ק.

יומתק להבין בזה מה שנוהגים לומר בכל עשרת ימי התשובה מראש השנה עד יום הכיפורים מזמור זה (תהלים קל): "שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה'", כי בהיותם ימי תשובה החל מראש השנה שהוא ראש חודש, שביקש הקב"ה להביא כביכול עליו כפרה על שמיעט את הירח, לכן אנו מזכירים בהם את מליצה הישרה של דוד המלך: "אם עוונות תשמור יה ה' מי יעמוד, כי עמך הסליחה למען תורא".

וראוי לדעת כי רעיון קדוש זה מבוסס על מסקנת התוספות (ר"ה ח: ד"ה שהחדש מתכסה), שהביאו בשם רבינו תם שהוכיח בראיות ברורות והסכים עמו רבינו משולם, שגם בראש השנה הקריבו את השעיר של ראש חודש שהוא כפרה על מיעוט הירח, [אלא שנחלקו אם מזכירים אותו בתפלת מוסף או לא].

ועתה בא וראה כמה היה חביב ענין נשגב זה אצל הרה"ק מרוז'ין זי"ע, כמו שהביא נכדו ב"אהלי יעקב" להרה"ק רבי יעקב מהוסיאטין (פרשת שמיני) בשמו, אשר דיבר בקדשו לפרש מה ששינוי במשנה שאומרים כל יום בתפלת שחרית לפני פסוקי דזמרה (זבחים נב): "חטאות הצבור והיחיד, אלו הן חטאות הצבור, שעירי ראשי חדשים ושל מועדות". ודקדק מה ראה רבינו הקדוש על ככה שהתחיל בחטאות הצבור והיחיד, אך למעשה לא פירש רק חטאות הצבור ולא פירש חטאות היחיד.

וביאר כי מה שהזכיר רבינו הקדוש חטאות "היחיד", נתכוון כביכול על חטאת "היחיד" יחידו של עולם, הוא הקב"ה שביקש מאתנו

"הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח", כדי שבזכות זה יזכו ישראל לכפרה בראש השנה.

ומצינו סימוכין לכך ב"זרע קודש" להרה"ק מראפשיץ זי"ע (פסח ד"ה והבאתם את עומר) שהלבנה בקטרוגה נתכוונה לשם שמים לטובת ישראל, בלשון קדשו: "לכן עשתה היא בקטרוגה עבירה לשמה, כדי שיהיה לאדם תירוץ על חטאו, שמחמת שנשמתו עוברת במעבר הלבנה שכבר חטאה, מזה קיבל כח לחטוא". ולפי דברי הרה"ק מרוז'ין יש לומר שנתכוונה לשם שמים, כדי שיזכו ישראל לכפרה בראש השנה שחל בראש חודש ביום שמביאים שעיר חטאת לה'.

יומתק להבין בזה מה ששנינו בגמרא (ראש השנה כה.): "אמר ליה רבי לרבי חייה זיל לעין טב וקדשיה לירחא, ושלח לי סימנא דוד מלך ישראל חי וקים". פירוש, לך למקום שנקרא "עין טובה", וכתבו התוספות (ד"ה זיל) שישבו שם בית דין קבוע לקדש את החודש, ושלח לי סימן: "דוד מלך ישראל חי וקים". ופירוש רש"י: "דוד מלך ישראל נמשל כלבנה, שנאמר בו (תהלים פט-לז) וכסאו כשמש נגדי כירח יכון עולם".

לפי האמור יש לומר כי בכוונה תחילה בחרו לקדש את הירח דוקא במקום ששמו "עין טובה", כדי ללמד בכך זכות על הירח, שלא נטעה לחשוב שהקטרוג כי אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד נבעה מצרות עין, אלא אדרבה "עין טובה" היתה בה להמשיך תיקון וכפרה לכל ישראל, על ידי שימעט הקב"ה את הירח ויבקש: "הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח".

לא היה דוד ראוי לאותו מעשה אלא כדי להורות תשובה

חשבתי דרכי לבאר בזה איך התאזר דוד המלך לומר לפני הקב"ה מלכו של עולם: "כי עמך הסליחה", שגם הוא יתברך צריך כפרה, על פי מה שכבר נתבאר שדוד מלך ישראל נמשל כלבנה: "כירח יכון עולם". ועתה בא וראה כי כמו שקטרוג הירח היה לשם שמים, בבחינת עבירה לשמה כדי להמשיך כפרה ותיקון לישראל, כן דוד המלך שנמשל לירח זכה להמשיך כפרה ותיקון לישראל, כמו ששנינו בגמרא (ע"ז ד):

"לא דוד ראוי לאותו מעשה [דבת שבע] דכתיב (תהלים קט-כב) ולבי חלל בקרבי... אלא לומר לך שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד... והיינו דרבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מאי דכתיב (שמואל ב כג-א) נאום דוד בן ישי ונאום הגבר הוקם על, נאום דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה".

הגר"י ענגל: השופר הוא בצורת חצי עיגול כצורת הירח בראש חודש כדי להזכיר בכך את מיעוט הירח

על ידי תקיעת שופר אנו מזכירים לפני הקב"ה, שביקש מאתנו להביא עליו כפרה על שמיעט את הירח

מאחר שאנו מביאים כביכול כפרה על הקב"ה, ראוי שגם הוא יתברך יקבל אותנו בתשובה ויכפר לנו

"תקעו בחודש שופר" להזכיר מיעוט הירח, "משפט לאלקי יעקב", ביום זה כביכול גם הקב"ה עומד למשפט

להוציא את הרבים ידי חובתם, להוציא את ישראל מעוונותיהם בתשובה וכפרה.

קטרוג הירח לטובת ישראל

ונראה כי לפי האמור יפתח לנו פתח להבין ענין קטרוג הלבנה: "רבנו של עולם אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד", וכבר תמזהו המפרשים הלא הלבנה אין לה יצר הרע, הנה כי כן מי הוא זה אשר יבוא אחר המלך מלכי המלכים לקטרוג ולומר שאין שני מלכים משתמשים בכתר אחד.

עוד יש לתמוה איך העיזה הלבנה לסרב לקבל מהקב"ה כל מיני פיוסים, עד שבסוף: "חזייה דלא קא מיתבא דעתה, אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח". זאת ועוד שהתווכחה עם הקב"ה בפליאה: "רבנו של עולם הואיל ואמרת לפניך דבר הגון אמעיט את עצמי". איזה דבר הגון יש במאמרה להקב"ה שאין שני מלכים משתמשים בכתר אחד.

אך לפי דברי הרה"ק מרוז'ין יש לומר שהלבנה נתכוונה לטובת ישראל, כי השיגה שעתיד האדם לחטוא ויצטרך לתיקון וכפרה בראש השנה, אולם הרי אי אפשר לתקנם ולסתום את פי המקטרגים רק אם גם הקב"ה יצטרך כביכול לכפרה כדי שיהיה בבחינת "מחוייב בדבר", לכן פיה פתחה בחכמה לקטרוג ולומר: "רבנו של עולם אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד", הלא אז לא יזכו ישראל לכפרה ביום הדין.

הנה כי כן זהו שאמרה לפני הקב"ה: "רבנו של עולם הואיל ואמרת לפניך דבר הגון אמעיט את עצמי", כלומר הלא מה שאמרת שאין שני מלכים משתמשים בכתר אחד הוא דבר הגון לטובת ישראל שיזכו לכפרה, נמצא שאם אסכים להתפייס על מיעוט הירח לא תהיה בזה שום תועלת לישראל, והסכים הקב"ה עמה ואמר:

"כידוע מאמר הבעש"ט נשמתו בגנוי מרומים, כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן, ואמר הוא ז"ל הפירוש, הצדיק שאינו מחוייב בעצמו, שאין לו שום השתתפות עם המון עם, פירוש שאינו נופל ממדרגתו, אינו יכול להוציא את הרבים, פירוש הכלל ישראל, מידי חובתן ולתקנם. כמו למשל מי שמונח ברפש ורוצה חבירו להוציא, מוכרח הוא ללכלך את עצמו מעט ולהתקרב אליו ויוכל להוציא, אבל כשעומד במקומו לא יוציאנו בשום אופן, וכידוע זה בכל ספרים הקדושים".

ב"נועם אלימלך" (פרשת נשא ד"ה ולבני קהת) מפרש בזה מאמרו (יומא כב): "מפני מה לא נמשכה מלכות בית שאול, מפני שלא היה בו שום דופי". כי מחמת שהיה צדיק גדול ולא נמצא בו שום דופי לא היה מסוגל לעבור עבירה לשמה ולא היה יכול לתקן את ישראל. וזהו שכתוב על שאול (שמואל א ט-ב): "בחור וטוב ואין איש מבני ישראל טוב ממנו, משכמו ומעלה גבוה מכל העם", כי מצד גודל קדושתו לא היה לו קשר עם העם, והיה בבחינת: "משכמו ומעלה גבוה מכל העם", לכן לא היה מסוגל לתקנם.

והנה מבואר בירושלמי (ר"ה ז): שהקב"ה מקיים את כל התורה, ודרשו כן על הפסוק (ויקרא כב-ט): "ושמרו את משמרת אני ה', אני הוא ששימרתני מצוותיה של תורה תחילה". נמצא לפי זה שגם הקב"ה בעצמו מקיים הלכה זו: "כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן".

מעתה יש לומר כי הקב"ה אשר ידע מראש שעתיד אדם לחטוא ויצטרך לכפרה, הנה ברצונו להמשיך כפרה ותיקון לישראל עם קדושו, סיבב כך שגם הוא עצמו יתברך כביכול יעשה עבירה לשמה במיעוט הירח באמרו: "שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח". כדי שיהיה כביכול בבחינת "מחוייב בדבר", ועל ידי זה יוכל

"משפט לאלקי יעקב" כביכול על מיעוט הירח

יומתק לפרש בזה מקרא קודש בענין תקיעת שופר (תהלים פא-ד): "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב". ובגמרא (ר"ה ח.) דרשו על כך: "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו, איזהו חג שהחודש מתכסה בו, הוי אומר זה ראש השנה". ופירש רש"י: "שהחדש מתכסה בו לרחוקים, כגון שחרית לבני מערב וערבית לבני מזרח, לפי שקטנה היא סמוך לחידושה".

נקדים מה שכתוב (איוב א-ו): "ויהי היום ויבואו בני האלהים להתייצב על ה' ויבוא גם השטן בתוכם". ומפרש בזוהר הקדוש (פרשת פנחס רלא.), שהכוונה בזה על ראש השנה שהקב"ה דן בהם את העולם: "פתח רבי שמעון ואמר, ויהי היום, בכל אתר דכתיב ויהי איהו צער... ויהי היום ויבאו בני האלהים, יום ראש השנה הוה".

והנה בתיקוני זוהר (תיקון כא מט.) מפרש פסוק זה: "ויבואו בני האלהים להתייצב על ה', בדינא על שכינתא וישראל, דאתמר ביה ויבא גם השטן בתוכם, דא סמאל דאתא לקטרטג על בנוי דישאל, ולדון לשכינתא, וכיון דהוא בעי דינא על שכינתא ובנוי, כאלו קיימין עליה". כלומר כאשר המקטרגים באים ללמד חובה על בני ישראל, הם מתייצבים גם על ה' עצמו המצטער בצער ישראל ורוצה בתיקונם.

ולפי האמור יש לומר הביאור בזה, כי כאשר באים בראש השנה לקטרטג על ישראל שאינם ראויים לכפרה בתשובה, הרי הם מתייצבים כביכול גם על ה' עצמו שקבע את יום הדין בראש חודש, ביום שביקש מישראל שיביאו עליו קרבן כפרה על מיעוט הירח, כדי שיהיה "מחוייב בדבר" ויוכל לכפר גם עליהם.

מעתה יאירו עינינו להבין פירוש הפסוק: "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו" - בראש השנה שהירח מתכסה בו תקעו בשופר שהוא בצורת הירח בראש חודש, ומפרש הטעם, "כי חוק לישראל הוא", הקב"ה נתן לנו חוק זה, "משפט לאלקי יעקב", כדי שנוכיר לפניו שיום זה הוא כביכול גם יום משפט להקב"ה שמיעט את הירח, ועל ידי שאנו מביאים עליו יתברך שיעיר כפרה נזכה גם אנו לכפרה.

עלי שמיעטתי את הירח" (ג) מה שנסתבב מן השמים שיכשל דוד המלך בחטא בת שבע, הכל עולה בקנה אחד כדי לסלול בכך תיקון וכפרה לישראל בתשובה.

צורת השופר חצי עיגול כצורת הירח בראש חודש

בדרך זו במסילה נעלה לבאר הכח הגדול של תקיעת השופר להפוך מדת הדין למדת הרחמים, על פי מה שכתב הגאון הגדול רבי יוסף ענגל זצ"ל ב"אוצרות יוסף" (מאמר לבנה אות יג) כי צורת השופר היא כצורת הירח בעת המולד בראש חודש, והביא מקור לכך מפרקי דרבי אליעזר (פרק ז): "מדור הלבנה בין ענן לערפל עשויין שתי קערות כפויות זו על גב זו, והוא יוצא בין שניהם, וכשהוא מולד לבנה, אלו שני עננים הופכים את פניהם ברוח מערבית, והוא יוצא מבין שניהם כמיין שופר".

מעתה אמינא מילתא חדתא לכבוד ראש השנה, כי תכלית תקיעת השופר היא אמנם כמו שלמדנו מדברי הרמב"ם להתעורר בתשובה, אולם יחד עם זה טמן לנו הקב"ה ברוב רחמיו במצוה זו מליצה ישרה, שעל ידי תקיעת השופר שהיא כצורת הירח בראש חודש, נזכיר לפני הקב"ה שמיעט את הירח וביקש מאתנו: "הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח", כדי שעל ידי זה יסתום את פי המקטרגים ולומר להם, שהוא צריך לכפר על ישראל בתשובה מאחר שגם הם מביאים עליו כביכול קרבן כפרה על מיעוט הירח.

ועתה בא וראה איך רעיון נכבד זה רמוז בדברי הרמב"ם בלשון קדשו: "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם". ובהשקפה ראשונה אינו מובן מה שבחר לסיים את דבריו בשתי המילים: "וזכרו בוראכם", שהרי ברור כי התשובה היא לזכור מה שחטא כנגד הקב"ה.

אך לפי האמור יש לומר כי הרמב"ם אשר כתב דבריו ברוח הקודש רמז כאן, כי תכלית השופר יש בו ב' ענינים, א) להתעורר בתשובה בבחינת: "עורו ישנים משנתכם", ב) "וזכרו בוראכם", כלומר לזכור על ידי השופר את הקב"ה בורא העולם, שמיעט את הירח בכוונה תחילה כדי שיצטרך כביכול לכפרה ועל ידי זה יכפר גם לנו בתשובה.

ויש לומר הטעם שבחר הקב"ה בדוד המלך ללמד דרכי תשובה לישראל, על פי מה שכתב הרמב"ם (הלכות מלכים פ"ג ה"ו) בענין מלך ישראל: "על הסרת לבו הקפידה תורה שונאמר ולא יסור לבבו, שלבו הוא לב כל קהל ישראל". הכוונה בזה כי כמו שהלב הוא מקום איסוף וקיבוץ הדם של כל הרמ"ח אברים ושס"ה גידים, כן מלך ישראל הוא בבחינת לבם של כל ישראל. הנה כי כן מטעם זה בחר הקב"ה דוקא בדוד המלך לב העם להורות תשובה לישראל, כי על ידי ששב בתשובה על חטאיו הכניס הרהור תשובה בכל ישראל.

ונראה להרחיב בזה על פי המבואר בגמרא (קידושין לב:): "מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול". וביאר המהרש"א בחידושי אגדות הטעם לכך: "מלך בשר ודם מלכותא דארעא לא הוה אלא כעין מלכותא דשמיא, ומשמיא מוקמי ליה ולא דיליה הוא כדכתיב (תהלים כב כט) כי לה' המלוכה, ואין המלך בשר ודם יכול למחול כבוד מלכות שמים". וציין ששוב מצא ביאור זה ב"מרדכי" (מסכת גיטין פרק הנזיקין רמז תא): "ולא דמי למלך שאין יכול למחול על כבודו כדתניא כי לה' המלוכה, הממליך מלכים ולו המלוכה".

ואם בכל מלך כך על אחת כמה וכמה בדוד המלך שהיה מרכבה למלכות שמים, כמו שכתוב (דברי הימים א כט-כג): "וישב שלמה על כסא ה' למלך תחת דויד אביו". לפי זה יש לומר כי כמו שהקב"ה כביכול מיעט את הירח בכוונה תחילה, כדי שיצטרך לכפרה ויהיה כביכול בבחינת "מחוייב בדבר" וסלל בכך דרך תשובה לכל ישראל, כן דוד המלך שישב על כסא ה' לא היה ראוי לאותו מעשה כי אם כדי להורות תשובה.

מעתה יש לומר כי כשראה דוד המלך שמחמת היותו מלך ישראל, בחר בו הקב"ה שיכשל בחטא כדי להורות לישראל דרכי תשובה, השיג מזה שזכה ללכת בדרכו של הקב"ה מלך העולם, שגם הוא יתברך מיעט את הירח וביקש: "הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח", לכן נתלבש בעוז של קדושה להמליץ טוב לישראל שיקבלם הקב"ה בתשובה באמרו: "כי עמך הסליחה" - הלא גם אתה הקב"ה כביכול צריך סליחה, רק כדי שתקבל את ישראל בתשובה ותסלח להם על מה שחטאו.

נמצינו למדים מזה כי החוט המשולש: א) מה שקטרטג הירח אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד, ב) מה שמיעט הקב"ה את אור הלבנה ואחר כך ביקש: "הביאו כפרה